

УДК 336.02:330.341.1

Ю. В. Негода,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9714-5438>

Л. Р. Воляк,

к. е. н., доцент, доцент кафедри статистики та економічного аналізу,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7792-8729>

І. І. Долженко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3834-1789>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.22.27

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Yu. Nehoda,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

L. Voliak,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Statistics and Economic Analysis,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

I. Dolzhenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Science of Ukraine

THEORETICAL JUSTIFICATION OF TAX REGULATION OF INNOVATIVE ACTIVITIES

Інноваційна діяльність у сучасній економіці України є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності та сталого розвитку, особливо в агропромисловому секторі, який активно інтегрує цифрові технології, біотехнології та автоматизовані рішення.

У статті розглянуто податкові інструменти як один із найважливіших механізмів державного стимулювання інноваційного підприємництва. Проаналізовано основні підходи до податкового регулювання інноваційної діяльності за рекомендаціями Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейської економічної комісії ООН, а також досвід провідних країн Європейського Союзу. Особливу увагу приділено оцінці інституційного середовища та його впливу на формування інноваційної спроможності України в умовах цифровізації та глобальних структурних зрушень.

Запропоновано напрями вдосконалення податкової політики, спрямовані на підтримку науково-дослідних робіт, комерціалізацію результатів інтелектуальної діяльності та розвиток стартапів у сільському господарстві. Розкрито взаємозв'язок між податковими стимулами, інноваційною активністю підприємств і державною інноваційною стратегією України на 2021—2030 роки.

The article examines the theoretical and methodological foundations of tax regulation of innovation activities as a key instrument for enhancing the competitiveness of the national economy under conditions of digital transformation and post-war recovery of Ukraine.

It is substantiated that innovation-driven development serves as a crucial factor of sustainable economic growth, while an effective tax policy acts as a catalyst for the commercialization of scientific results, technological modernization, and investment attraction. The study generalizes modern scientific approaches to defining the essence of tax incentives for innovation and analyzes international experience of the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and the United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) in supporting research and development (R&D) activities. Three main groups of fiscal instruments are identified: investment tax incentives, tax deductions and credits for R&D, and preferential taxation of income derived from intellectual property (IP-box).

The article reveals the asymmetry of Ukraine's innovation development—strong human capital and research potential coexist with weak institutional conditions, limited access to financing, and an inefficient regulatory framework. Based on the analysis of Ukraine's positions in the Global Innovation Index for 2021—2025, it is shown that despite a moderate decline in the ranking, the country retains significant innovation potential, especially in the agro-industrial sector, which demonstrates rapid integration of advanced technologies such as artificial intelligence, biotechnology, digital platforms, and smart farming. It is argued that the agricultural sphere requires an adaptive system of tax incentives for startups implementing AgTech, green chemistry, food technology, and digital management solutions.

The paper critically reviews the contributions of Ukrainian and foreign scholars, who emphasize the importance of indirect fiscal mechanisms, investment credits, and innovation-friendly taxation for stimulating entrepreneurial activity. The principles of an effective innovation-oriented tax system are summarized, including target orientation, transparency, consistency, adaptability, and international coherence.

The authors identify key directions for improving Ukraine's tax policy: introduction of investment tax credits for innovative enterprises, preferential taxation of IP-derived income, creation of special tax regimes for startups within technological clusters, and implementation of a regular monitoring system to assess the effectiveness of fiscal incentives. It is noted that the integration of these measures into national strategic documents, such as the Innovation Development Strategy of Ukraine until 2030 and the Digital Transformation Plan for the Agrarian Sector, will contribute to the formation of a national model of tax stimulation aligned with OECD standards.

The study concludes that a balanced system of tax regulation of innovation activity will facilitate the transition to a knowledge-based economy, foster scientific and technological progress, attract investment, and strengthen Ukraine's position in the global innovation space.

Ключові слова: податкове регулювання; інноваційна діяльність; аграрний сектор; податкові стимули; науково-дослідні розробки; інтелектуальна власність; державна інноваційна стратегія.

Key words: tax regulation; innovation activity; agricultural sector; tax incentives; research and development; intellectual property; state innovation strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Інноваційна діяльність у сучасній економіці є одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності держави, технологічного оновлення виробництва та забезпечення сталого розвитку. У контексті переходу до економіки знань, визначеної підходами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН), саме інновації стають рушійною силою соціально-економічного прогресу. Вони визначають здатність країни до адаптації у глобальному технологічному середовищі, підвищення продуктивності та формування нових ринків.

Одним із найважливіших інструментів стимулювання інновацій виступає податкове регулювання, яке забезпечує створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва, залучення інвестицій та активізації науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР). Ефективна податкова система має виконувати не лише фіскальну, а й стимулюючу функцію, спрямовану на підтримку науково-технологічного розвитку, інноваційних стартапів і високотехнологічних виробництв.

В умовах обмежених фінансових ресурсів, структурних трансформацій та глобальної конкуренції за інвестиції податкова політика України повинна набути більшої гнучкості й довгострокової орієнтації. Її узгодженість із цілями сталого розвитку та державної інноваційної стратегії на період до 2030 року є критичною умовою для підвищення ефективності використання наукового потенціалу, прискорення комерціалізації технологій і формування національної інноваційної екосистеми.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика податкового регулювання інноваційної діяльності активно досліджується як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Зокрема, у працях Н. Гавриленко та О. Грищенко [4], П. Дуравкіна [5], а також О. Побережець і М. Філатової [8] розглядаються механізми податкового стимулювання інноваційного розвитку, їхній вплив на економічну динаміку та ефективність державної політики. Значну увагу приділено аналізу інституційного середовища, зокрема у дослідженнях П. Поврозника [9] та М. Пояркова [10], де обґрунтовується необхідність інтеграції новітніх методів аналізу для точного податкового прогнозування в умовах цифровізації.

У міжнародному контексті важливими джерелами є аналітичні документи Організації економічного співробітництва та розвитку [11; 13] і Європейської економічної комісії ООН [12], які пропонують структуровані підходи до оцінки інноваційної спроможності країн, зокрема податкові стимули, режими пільгового оподаткування інтелектуальної власності, інвестиційні податкові кредити та інституційні рамки. Практичні аспекти застосування таких інструментів у країнах Європейського Союзу висвітлено у роботах А. Воляк, Ю. Негоди, І. Долженка та М. Клименко [2; 6], а також у дослідженні І. Кушал і Ю. Харьковської [7], де порівнюються моделі податкового стимулювання в Україні та розвинених країнах.

Попри наявність окремих ґрунтовних досліджень, сучасна українська наукова література все ще демонструє нестачу комплексних міждисциплінарних робіт, які поєднують податкове забезпечення з поведінковими, правовими та технологічними аспектами інноваційної діяльності. Особливо актуальним є вивчення таких підходів у контексті агропромислового сектору, що активно інтегрує цифрові рішення, біотехнології та автоматизацію.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є теоретичне узагальнення підходів до податкового регулювання інноваційної діяльності, аналіз сучасного стану застосування податкових стимулів у сфері науково-дослідних робіт та визначення основних напрямів їх удосконалення з урахуванням світового досвіду та потреб економіки України, зокрема аграрного сектору.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Агропромисловий сектор зазнає інтенсивної трансформації, зумовленої стрімким впровадженням інноваційних технологій. Технічні рішення, які донедавна сприймалися як елементи футуристичних концепцій, нині активно інтегруються у виробничі процеси сільськогосподарських підприємств. Станом на 2025 рік аграрні стартапи репрезентують широкий спектр технологічних напрямів, що включають

Рис. 1. Ключові чинники сучасного підприємницького середовища

Джерело: сформовано автором на основі [9].

не лише безпілотні літальні апарати та сенсорні системи, але й обробку великих масивів даних, формування агроєкосистем, розвиток вертикального землеробства, застосування біотехнологій та створення цифрових платформ для управління агровиробництвом.

Основні фактори, які спричиняють зміни в підходах до ведення підприємництва на рисунку 1.

Ці фактори зумовлюють необхідність адаптації підприємств до нових умов, впровадження гнучких стратегій управління, цифрових рішень і сталих бізнес-моделей. Розуміння цих змін є критично важливим для формування ефективної підприємницької політики та конкурентоспроможності національної економіки.

Оцінювання стану науково-технічної сфери та рівня інноваційного розвитку України здійснюється на основі різноманітних міжнародних рейтингів та індексів. Вони відображають не лише поточний стан, а й динаміку інноваційної активності, її вплив на економіку та соціальну сферу країни. Цей процес є комплексним і охоплює оцінку наукового потенціалу, технологічного рівня, інтенсивності впровадження інновацій та результативності науково-технічних розробок.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) публікує рейтинг Global Innovation Index (GII), який демонструє інноваційний потенціал країн. У період 2021—2025 років позиція України в рейтингу Global Innovation Index демонструвала помірну динаміку з поступовим зниженням загального місця: від 49-го у 2021 році до 66-го у 2025-му [3]. Попри це, у 2024 році Україна досягла 4-го місця серед країн з рівнем доходу нижче середнього, що свідчило про високий інноваційний потенціал у своїй групі. У 2025 році країна була переведена до групи країн з доходом вище середнього і посіла 15-те місце серед них, що є важливим структурним зрушенням (табл. 1). Як зазначає ВОІВ [3] Індія та В'єтнам залишаються країнами з найдовшим перевищенням показників інновацій, утримуючи цей статус протягом 15 років поспіль, а Ук-

Таблиця 1. Місце України серед інноваційних економік за групами країн щодо рівня доходу на душу населення (групування Світового банку), 2025 р.

	Високодохідна група	Дохід		Низькодохідна група
		вище середнього	нижче середнього	
1	Швейцарія	Китай	Індія	Руанда
2	Швеція	Малайзія	В'єтнам	Того
3	Сполучені Штати Америки	Туреччина	Філіппіни	Мадагаскар
4	Республіка Корея	Таїланд	Марокко	Уганда
5	Сінгапур	Бразилія	Йорданія	Малаві
...				
15	Естонія	Україна	Камбоджа	x

Джерело: сформовано авторами на основі [3].

раїна та Руанда йдуть за ними з невеликим відривом.

Така зміна класифікації є позитивним сигналом, оскільки свідчить про макроекономічне зростання, зокрема підвищення ВВП на душу населення, активізацію цифрової економіки та розвиток експортного ІТ-сектору. Водночас, перехід до нової групи означає жорсткішу конкуренцію, що частково пояснює зниження загального рейтингу. Основними факторами, які впливали на позицію України протягом досліджуваного періоду, були: стабільно високі показники інноваційної активності (наукові публікації, цифровий контент, креативні продукти), але слабкі інноваційні передумови — зокрема інституційна нестабільність, обмежений доступ до фінансування та низька ефективність регуляторного середовища. Рейтингова оцінка інно-

ваційної діяльності за окремими чинниками впливу в межах розвитку української економіки за останні 5 років відображено на рисунку 2.

Упродовж 2021—2025 років позиції України за складовими глобального індексу інновацій демонструють змішані тенденції, що відображають як структурні виклики, так і наявний інноваційний потенціал. Найвищі результати країна стабільно демонструє у сферах "Знання та технології", "Розвиток бізнесу" та "Людський капітал та дослідження", що у 2025 році відповідно становили 47-ме, 56-те та 65-те місце. Це свідчить про активну наукову діяльність, високий рівень освітньої підготовки та здатність бізнесу до впровадження інновацій. Водночас, найнижчі позиції зафіксовано у компонентах "Інституції" (108-ме місце), "Розвиток ринку" (85-те місце) та "Інфраструктура" (75-те місце), що вказує на обмеження в регуляторному середовищі, доступі до фінансування та технологічній базі.

Динаміка показників протягом досліджуваного періоду свідчить про поступове погіршення інституційних умов (від 91-го місця у 2021 році до 108-го у 2025-му) та зниження позицій у сфері людського капіталу (з 44-го до 65-го місця), що може бути наслідком тривалих кризових явищ, зокрема війни, міграції та обмеженого фінансування освіти й науки. Водночас, показники творчих результатів та знань і технологій залишаються на рівні, що перевищує середній показник групи країн з вищим середнім рівнем доходу, до якої Україна була віднесена у 2025 році. Це свідчить про збереження інтелектуального потенціалу, активність у цифровому секторі та здатність до генерації інноваційного контенту навіть в умовах обмежених ресурсів.

Загалом, аналіз складових індексу дозволяє зробити висновок про асиметричний розвиток інноваційної системи України, де сильні сторони зосереджені у сфері людського капіталу та результатів, а слабкі — у системних умовах для їх реалізації. Це створює підґрунтя для формування політики, спрямованої на зміцнення інституційної спроможності, розвиток інфраструктури та покращення фінансового середовища для інновацій.

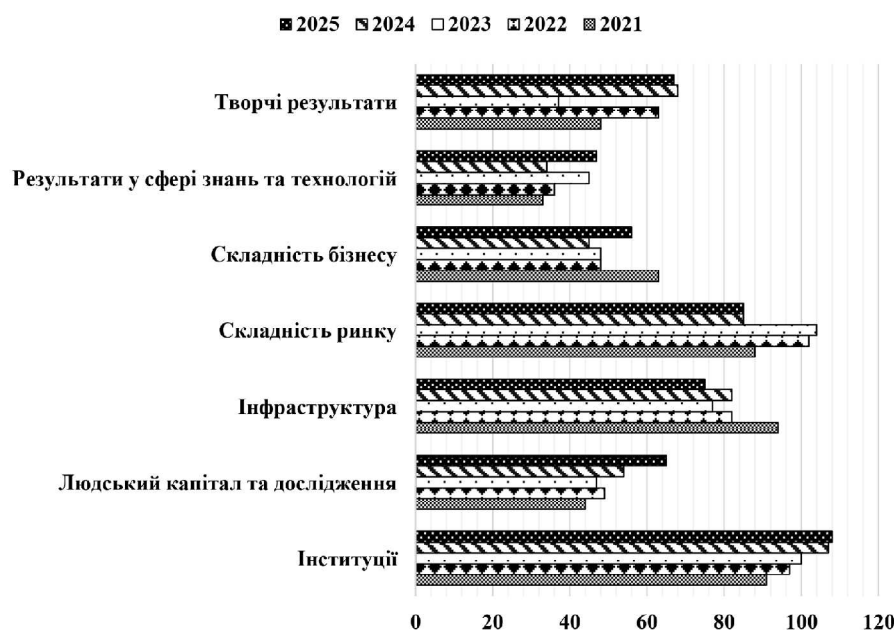

Рис. 2. Рейтинги України за 7 блоками показників глобального індексу інновацій, 2021—2025 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [3].

В умовах асиметричного розвитку інноваційної системи України, особливу увагу привертають галузі, де наявний людський капітал та технологічні компетенції трансформуються у практичні рішення з високим потенціалом масштабування. Однією з таких сфер є аграрний сектор, де інновації у 2025 році демонструють стрімке зростання та диверсифікацію.

Аграрні стартапи охоплюють широкий спектр інновацій, що поєднують штучний інтелект, біотехнології, цифрові рішення та урбаністичне землеробство, а саме [1]:

- AgTech з AI-компонентами (прогнозування врожаю на основі машинного навчання; аналіз ґрунтів, шкідників і погодних ризиків у реальному часі; автономні агродрони для точкового обприскування);

- Біотехнології та зелена хімія (біодобрення як альтернатива хімічним засобам; селекція кліматично стійких сортів; мікробіологічне підвищення родючості);

- Фудтех в агросфері (безвідходна переробка продукції; платформи прямого продажу (farm-to-table); рослинні білкові альтернативи);

- Цифрові платформи для фермерів (ERP-рішення для малих і середніх господарств; моніторинг полів із супутників, дронів і сенсорів; онлайн-ринок землі та агросервісів);

- Вертикальні ферми та міське землеробство (вирощування зелені в урбаністичних умовах; IoT-контроль мікроклімату; LED-освітлення для indoor farming).

Щоб забезпечити сталий розвиток аграрних інновацій, недостатньо лише технологічного потенціалу та підприємницької ініціативи — критичну роль відіграє ефективне податкове регулювання, яке здатне стимулювати або, навпаки, стримувати інноваційну активність. У контексті зростання кількості агростартапів, що впроваджують рішення на основі штучного інтелекту, біотехнологій та цифрових платформ, особливо актуальним стає питання адаптації фіскальної політики до потреб інноваційного бізнесу. Податкові стимули, пільги для НДДКР, спеціальні режими для стартапів та інструменти фінансової підтримки — усе це формує середовище, в якому інновації можуть не лише виникати, а й масштабуватися. Відтак, аналіз сучасного стану та перспектив податкового регулювання інноваційної діяльності в Україні є ключовим для розуміння потенціалу трансформації агросектору в умовах цифрової економіки.

Податкове регулювання інноваційної діяльності розглядається як сукупність правових, економічних та організаційних інструментів,

спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку інноваційного підприємництва.

Згідно з дослідженнями Організації економічного співробітництва та розвитку [11], ефективна податкова система має враховувати специфіку інноваційного процесу — його високий ризик, тривалість і залежність від нематеріальних активів. Тому саме податкові стимули (пільги, кредити, звільнення від оподаткування) здатні компенсувати підприємствам частину витрат на дослідження та розробки, а також зменшити ризики комерціалізації інновацій.

Відповідно до концепції Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй [12], податкове регулювання повинно бути невід'ємною частиною комплексної державної інноваційної політики. Його ефективність залежить від узгодженості з промисловою, науковою та фінансовою політикою, а також від прозорості механізмів надання податкових пільг.

Для оцінки впливу податкових положень щодо НДДКР на інвестиційні та інноваційні рішення підприємств доцільно розглянути інноваційний процес як послідовність етапів створення, використання та комерціалізації знань.

Цей процес схематично зображено на рисунку 3, який ілюструє взаємозв'язок між етапами інноваційного циклу та можливими формами оподаткування, що супроводжують кожен із них.

У межах цієї структури можна виокремити кілька альтернативних способів використання інтелектуального капіталу, які передбачають різні податкові режими. Зокрема, нові знання, створені виконавцем НДДКР, можуть використовуватися різними способами.

Якщо інтелектуальний капітал компанії, що здійснює НДДКР, використовується цією компанією на етапі II, дохід від продажу продукції етапу II (як вхідних ресурсів) зазвичай оподатковується податком на прибуток підприємств за базовою ставкою ППП

Якщо ж (або додатково) інтелектуальний капітал ліцензується іншій компанії, дохід виконавця оподатковується як дохід із зниженою ставкою податку на прибуток з доходів, отриманих від використання об'єктів інтелектуальної власності. У разі продажу інтелектуального капіталу може застосовуватися оподаткування доходу від приросту капіталу.

Дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку [13] систематизує податкові інструменти за трьома основними напрямками:

1. Інвестиційні податкові пільги — звільнення від податку на прибуток або його зниження

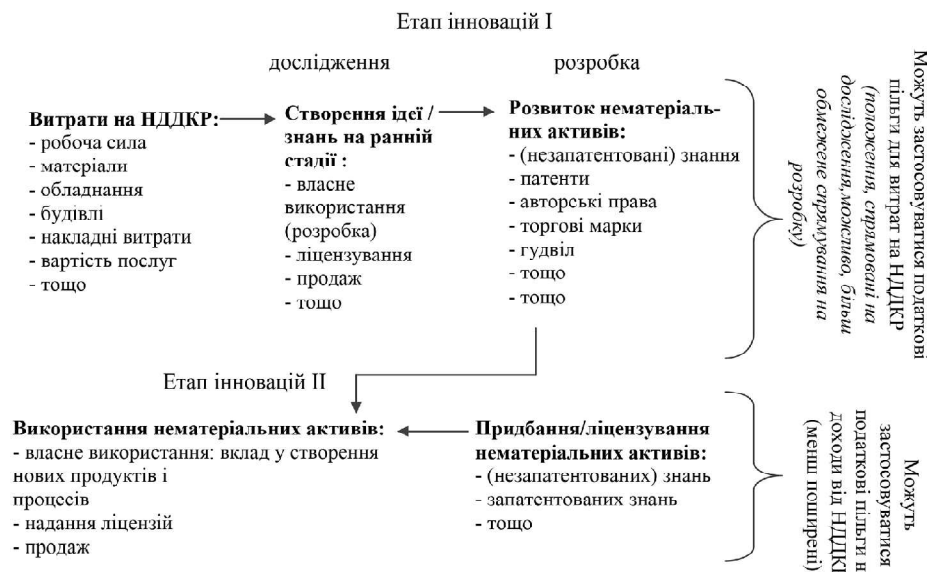

Рис. 3. Податкові положення щодо НДДКР у процесі інновацій та інвестицій

Джерело: сформовано автором на основі [11, 12].

для інноваційних підприємств. Такі пільги застосовуються у більшості країн, проте їх ефективність залежить від строків дії, цільового спрямування та рівня прозорості.

2. Податкові відрахування та кредити на НДДКР — механізм, який дозволяє підприємствам зменшити базу оподаткування на суму витрат на науково-дослідні роботи або отримати часткове відшкодування податку. Цей інструмент визнано одним із найрезультативніших у стимулюванні інновацій, особливо для малого та середнього бізнесу.

3. Пільгові режими оподаткування доходів від інтелектуальної власності (IP-box) — встановлення нижчих ставок податку на прибуток, отриманий від використання патентів, ліцензій, авторських прав. Метою таких режимів є стимулювання комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності та утримання прав на IP у національній юрисдикції.

Важливо, щоб зазначені інструменти застосовувалися вибірково, на основі оцінки їх впливу на реальні інвестиційні рішення. Надмірне використання податкових пільг без аналітичного обґрунтування може призвести до втрат бюджету без суттєвого приросту інноваційної активності.

Аналізуючи досвід OECD та UNECE, можна виділити кілька базових принципів формування податкової політики у сфері інновацій:

1. Цільова спрямованість — податкові стимули повинні надаватися лише для тих видів діяльності, які мають реальний інноваційний

потенціал (R&D, цифровізація, зелена енергетика тощо).

2. Прозорість і підзвітність — усі податкові пільги мають бути публічно відображені у відкритому реєстрі з оцінкою їх бюджетної вартості.

3. Системність і узгодженість — податкове регулювання має бути інтегрованим із промисловою та освітньо-науковою політикою.

4. Гнучкість і адаптивність — механізми оподаткування повинні швидко реагувати на зміни технологічних тенденцій і глобальних ринків.

5. Міжнародна узгодженість — податкова політика держави має враховувати стандарти OECD, запобігаючи "податковій конкуренції" та забезпечуючи рівні умови для інвесторів.

Зарубіжний досвід демонструє широкий спектр податкових механізмів, спрямованих на стимулювання інновацій — від IP Box до інвестиційних податкових кредитів. Водночас українські науковці пропонують адаптовані під національні реалії підходи, які враховують специфіку правового поля, рівень податкової культури та потреби післявоєнного економічного відновлення.

Дуравкін П. [5] акцентує увагу на таких інструментах як звільнення від оподаткування коштів, отриманих від Українського фонду стартапів; надання податкових пільг для бюджетних грантів, зокрема від Українського культурного фонду — за умови цільового використання, зменшення об'єкта оподаткування для юридичних осіб на суму отриманих грантів — у межах податку на прибуток.

Згідно з дослідженням Гавриленка Н. В та Грищенка О.В. [4], ефективна система податкового стимулювання має базуватися на цільовому, строковому та ресурсно-концентрованому підході, що враховує особливості інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Враховуючи слабкість зв'язків між наукою та виробництвом, низький рівень технічного оснащення та недостатню ринкову мотивацію, саме податкові пільги та преференції здатні створити сприятливе середовище для впровадження інновацій у виробництво. Такі інструменти доз-

воляють зменшити фінансове навантаження на підприємства, компенсувати витрати на НДДКР та активізувати комерціалізацію новітніх технологій.

У роботі Кушал І.М. і Харківської Ю.О. [7] наголошується, що успішна інноваційна політика держави має спиратися на непрямі фіскальні інструменти, які враховують специфіку інноваційної діяльності — її високу ризикованість, тривалість та залежність від нематеріальних активів. Саме такі податкові стимули, як інвестиційні знижки, прискорена амортизація, податкові канікули та дослідницькі кредити, дозволяють підприємствам компенсувати витрати на НДДКР, зменшити податкове навантаження та активізувати інвестиції в інноваційні проекти.

У статті Поврозника П.П. [7] підкреслюється, що в умовах цифровізації та післявоєнного відновлення України ефективна бюджетно-податкова політика має враховувати специфіку інноваційного підприємництва — його високу ресурсозатратність, залежність від інтелектуального капіталу та потребу в гнучкому фінансуванні. Автор обґрунтовує, що саме податкові пільги, гранти, інвестиційні знижки та державні програми підтримки здатні компенсувати витрати підприємств на НДДКР, активізувати модернізацію виробництва та підвищити конкурентоспроможність бізнесу.

У дослідженні Воляк А.Р., Негоди Ю.В., Долженко І.І. та Клименка М.В. [2, 6] обґрунтовано, що ефективна податкова політика має враховувати специфіку інноваційного процесу — його довгостроковість, високі ризики та залежність від інтелектуальних активів. На прикладі країн Європейського Союзу автори аналізують прямі та непрямі податкові стимули, які дозволяють знизити витрати на НДДКР, активізувати інвестиції та підвищити конкурентоспроможність підприємств. Прямі заходи (звільнення від податків, зниження ставок) забезпечують негайну підтримку, тоді як непрямі (прискорена амортизація, вирахування з прибутку) створюють гнучкі умови для інвестування ще до фактичних витрат. Дослідження показує, що оптимальне поєднання цих інструментів є ключовим для досягнення високих результатів у сфері інновацій. Авторі також звертають увагу на ризики витіснення приватних інвестицій та необхідність узгодження податкових стимулів із загальними економічними цілями.

Побережець О. В. і Філатова М. О. [8] підкреслюють, що ефективна податкова система є ключовим чинником формування сприятли-

вого інноваційного середовища, особливо в умовах післявоєнного відновлення та цифрової трансформації. На прикладі України та Фінляндії автори порівнюють моделі оподаткування — пропорційну в Україні та прогресивну у Фінляндії — і демонструють, як рівень податкової культури, довіри до влади та ефективність бюджетного розподілу впливають на розвиток стартап-екосистеми. У Фінляндії податкові стимули, гранти та субсидії активно спрямовуються на підтримку інноваційних підприємств, що забезпечує високі позиції країни в глобальних рейтингах. В Україні податкові пільги для НДДКР та стартапів існують, але їх вплив залишається обмеженим через інституційні бар'єри та низький рівень реалізації. Авторі наголошують, що адаптація фінської моделі податкового стимулювання може сприяти активізації інноваційної діяльності, підвищенню конкурентоспроможності та інтеграції України в глобальні технологічні процеси.

У дослідженні Пояркова М.В. [10] обґрунтовано, що в умовах цифровізації та воєнного стану точне податкове прогнозування потребує переходу від традиційних статистичних моделей до інноваційних аналітичних підходів. Автор демонструє, що алгоритми машинного навчання та технології Big Data здатні враховувати багатофакторність економічного середовища, поведінкові характеристики платників податків і динаміку правового регулювання. Застосування таких моделей дозволяє зменшити податкові ризики, підвищити прозорість фіскальної взаємодії та забезпечити ефективне планування діяльності підприємств. Особливу увагу приділено ролі судової практики та організаційно-правової форми платника як ключових елементів податкової юрисдикції. Автор підкреслює, що інтеграція інноваційних методів аналізу в податкову систему України є перспективним напрямом, який потребує інвестицій в ІТ-інфраструктуру, якісні дані та підготовку фахівців.

Україна, за оцінками Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй [12], має значний людський та науковий потенціал, але стикається з рядом системних проблем: фрагментарність податкових стимулів та відсутність єдиної інноваційної стратегії; низька ефективність використання пільг; слабка координація між державними інституціями; недостатній доступ малого бізнесу до НДДКР податкових кредитів.

У цьому контексті доцільним є запровадження національної концепції податкового

стимулювання інновацій, яка б поєднувала:

- інвестиційні податкові кредити для інноваційних підприємств;
- пільгове оподаткування прибутків від інтелектуальної власності;
- спеціальні податкові умови для стартапів у технологічних кластерах;
- систему регулярного моніторингу ефективності податкових стимулів.

Реалізація таких заходів дозволить Україні сформувати податкову модель розвитку інновацій, яка поєднує фіскальну стабільність із підтримкою науково-технологічного зростання. З урахуванням поточного етапу реформування податкової системи України (2024—2025 рр.), доцільно інтегрувати зазначені заходи у Стратегію інноваційного розвитку до 2030 року та План цифрової трансформації агросектору, що розробляється Міністерством аграрної політики.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Розвиток інноваційної діяльності є ключовою передумовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки, особливо в умовах цифрової трансформації та післявоєнного відновлення України. Проведений аналіз свідчить, що, попри коливання позицій у міжнародних рейтингах, Україна зберігає значний науково-технічний потенціал, здатний забезпечити стале економічне зростання за умови формування сприятливого податкового середовища.

Особливу роль у цьому процесі відіграє агропромисловий сектор, який стає одним із провідних напрямів інноваційного розвитку. Використання штучного інтелекту, біотехнологій, цифрових платформ та "розумного" землеробства формує нову модель аграрного виробництва — більш ефективну, екологічну та технологічно орієнтовану. Для забезпечення сталого функціонування таких інноваційних ініціатив необхідне удосконалення податкової політики, що враховує особливості галузі та підтримує науково-дослідні розробки, стартапи і цифрові рішення.

Дослідження показало, що ефективна система податкового стимулювання інновацій має ґрунтуватися на цільовому та системному підході, орієнтованому на зменшення податкового навантаження для підприємств, які інвестують у науку, технології та розробку нових продуктів. Важливими напрямками вдосконалення є запровадження інвестиційних податко-

вих кредитів, пільгового оподаткування доходів від використання інтелектуальної власності, спеціальних режимів для стартапів у технологічних кластерах та механізмів прозорої оцінки ефективності податкових пільг.

Порівняння з міжнародною практикою свідчить, що успіх інноваційної політики значною мірою залежить від узгодженості податкових інструментів із державними стратегічними документами, зокрема Стратегією розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року. Реалізація її положень у поєднанні з податковими стимулами створює підґрунтя для інтеграції науки, бізнесу й держави в єдину інноваційну екосистему.

Отже, формування збалансованої моделі податкового регулювання інноваційної діяльності в Україні, зокрема в аграрному секторі, є необхідною умовою побудови економіки знань. Таке регулювання сприятиме підвищенню продуктивності, залученню інвестицій, комерціалізації результатів наукових досліджень і переходу до сталого розвитку на основі технологічних інновацій.

Література:

1. Біркович В. Й. Інноваційне підприємництво в умовах сучасних викликів. Науковий вісник Ужгородського Університету. 2024. Випуск 1 (63). С. 66—72.
2. Воляк А. Р., Негода Ю. В., Долженко І. І., Клименко М. В. Дослідження європейської практики використання податкових механізмів стимулювання інвестицій у інноваційну діяльність. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 21. С. 92—102.
3. Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO). Global Innovation Index. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/index.html> (дата звернення: 25.10.2025).
4. Гавриленко Н. В., Грищенко О. В. Система податкового стимулювання інноваційної діяльності: стан і перспективи. Економічний простір. 2021. № 171. С. 73—79.
5. Дуравкін П. Податкові стимули для інноваційної діяльності. Право та інноваційне суспільство — Law and innovative society. 2022. № 2 (19). С. 32—40.
6. Клименко М. В., Негода Ю. В., Долженко І. І., Воляк А. Р. Оцінка рівня розвитку та джерел фінансування інноваційної діяльності аграрних суб'єктів господарювання в Україні та країнах ЄС. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2024. № 11 (91), С. 137—147.
7. Кушал І. М., Харьковська Ю. О. Практичні аспекти податкового стимулювання інновацій-

ної діяльності підприємств розвиненими країнами світу. Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2021. № 6 (270). С. 22—27.

8. Побережець О. В., Філатова М. О. Ефективна податкова система як фактор розвитку інноваційних процесів у державі: досвід Фінляндії та України. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2023. Том 22. Вип. 2 (54). С. 129—138.

9. Поврозник П. П. Бюджетно-податкові інструменти стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в умовах цифровізації національної економіки. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка": науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, вересень 2023. № 30(58). С. 4—13.

10. Поярков М.В. Інноваційні методи аналізу для точного податкового прогнозування та оптимального планування діяльності суб'єктів господарювання. Економіка та суспільство. 2025. Випуск № 74. (дата звернення: 25.10.2025) DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-103>

11. Palazzi P. Taxation and Innovation. OECD Taxation Working Papers. 2011. No. 9. (дата звернення: 25.10.2025) DOI:<https://doi.org/10.1787/5kg3h0sf1336-en>.

12. Sub-regional Innovation Policy Outlook 2020: Eastern Europe and the South Caucasus. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). 2020. 180 с. URL: <https://unece.org/economic-cooperation-and-integration/publications/sub-regional-innovation-policy-outlook-2020> (дата звернення: 25.10.2025).

13. Celani, A., Dressler L. and Wermelinger M. Building an Investment Tax Incentives database: Methodology and initial findings for 36 developing countries. OECD Working Papers on International Investment. 2022. No. 2022/01. URL: <https://doi.org/10.1787/62e075a9-en> (дата звернення: 25.10.2025).

References:

1. Birkovych, V.Y. (2024), "Innovative entrepreneurship under modern challenges", Scientific Bulletin of Uzhhorod University, vol. 1 (63), pp. 66—72.

2. Voliak, L.R., Nehoda, Yu.V., Dolzhenko, I.I. and Klymenko, M.V. (2024), "Study of European practices in using tax mechanisms to stimulate investment in innovation", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 21, pp. 92—102.

3. World Intellectual Property Organization (WIPO) (2025), "Global Innovation Index",

available at: <https://www.wipo.int/publications/en/index.html> (Accessed 25 October 2025).

4. Havrylenko, N.V. and Hryshchenko, O.V. (2021), "Tax incentives system for innovation activity: current state and prospects", Economic Space, vol. 171, pp. 73—79.

5. Duravkin, P. (2022), "Tax incentives for innovation activity", Law and Innovative Society, vol. 2 (19), pp. 32—40.

6. Klymenko, M.V., Nehoda, Yu.V., Dolzhenko, I.I. and Voliak, L.R. (2024), "Assessment of development level and sources of financing innovation activity of agricultural entities in Ukraine and EU countries", International Scientific Journal "Internauka", vol. 11 (91), pp. 137—147.

7. Kushal, I.M. and Kharkovska, Yu.O. (2021), "Practical aspects of tax incentives for innovation activity in developed countries", Bulletin of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, vol. 6 (270), pp. 22—27.

8. Poberezhets, O.V. and Filatova, M.O. (2023), "Effective tax system as a factor in the development of innovation processes in the state: experience of Finland and Ukraine", Market Economy: Modern Theory and Practice of Management, vol. 22 (2), pp. 129—138.

9. Povrozyk, P.P. (2023), "Budgetary and tax instruments for stimulating innovative entrepreneurship in the context of digitalization of the national economy", Scientific Notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Economics", vol. 30 (58), pp. 4—13.

10. Poiarkov, M.V. (2025), "Innovative analysis methods for accurate tax forecasting and optimal planning of business entities", Economy and Society, [Online], vol. 74. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-103>.

11. Palazzi, P. (2011), "Taxation and Innovation", OECD Taxation Working Papers, vol. 9. <https://doi.org/10.1787/5kg3h0sf1336-en>.

12. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) (2020), "Sub-regional Innovation Policy Outlook 2020: Eastern Europe and the South Caucasus. Geneva: UNECE", available at: <https://unece.org/economic-cooperation-and-integration/publications/sub-regional-innovation-policy-outlook-2020> (Accessed 25 October 2025).

13. Celani, A., Dressler, L. and Wermelinger, M. (2022), "Building an Investment Tax Incentives database: Methodology and initial findings for 36 developing countries", OECD Working Papers on International Investment, 2022/01. <https://doi.org/10.1787/62e075a9-en>.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2025 р.